
Arbeid i familiebedrift likestilt med vernet arbeid

RETT OG URETT

HARALD JODALEN

Email: harald.jodalen@samfunnsmed.uio.no

Tidsskriftet

Ordningen med garantert minste tilleggspensjon til unge uføre ble innført fra 1. mai 1981 og omfattet da dem som før fylte 20 år hadde tapt minst halvparten av ervervsevnen. Senere er grensen endret flere ganger og er nå 26 år. Trygderetten har behandlet en sak der en person med cerebral parese hadde vært i inntektsgivende arbeid i sin fars bedrift før fylte 24 år, som var grensen da denne saken ble reist. Den pensjonsgivende inntekten talte mot at personen kunne falle inn under regelen ovenfor. Trygderetten har i tidligere saker lagt til grunn at den pensjonsgivende inntekt ikke har avgjørende betydning for vurderingen av status som "ung ufør" dersom inntekten ikke er representativ for den reelle arbeidsevne. I denne saken kom man til at arbeidet i farens bedrift var å likne med en vernet arbeidsplass, og personen ble tilkjent garantert minste tilleggspensjon.

En kvinne i 30-årene fremsatte krav om uførepensjon der tidspunktet for uførheten ble påstått å være før fylte 24 år. Kvinnen har medfødt cerebral parese og mental retardasjon med redusert funksjon i form av nedsatt tempo og koordinasjon, samt tale- og lærevansker. I tillegg har hun til dels psykiske plager.

Etter arbeidsmarkedstiltak for yrkeshemmede hadde hun arbeidet i full stilling i regnskapsfirmaet til sin far i flere år. Senere var hun i arbeidstrening i samarbeid med arbeidskontoret i 50 % stilling.

Ifølge moren hadde det ikke vært mulig for datteren å fungere i et arbeid på vanlig måte. Hun hadde bare utført lette arbeidsoppgaver i farens firma. Arbeidet der var tilrettelagt for å ta vare på datteren. Hun hadde aldri gått i vanlig skole, på grunn av funksjonshemningen var hun henvist til spesialundervisning.

Fylkestrygdekontoret mente at hun til tross for sin tilstand faktisk hadde vært i fast arbeid, og at de medisinske opplysningene ikke tilstrekkelig sannsynliggjorde at hennes lidelser før fylte 24 år var av en slik art og grad at de forårsaket varig nedsatt

erhvervsevne med mer enn 50 % – og at hun derfor ikke hadde rett til garantert minste tilleggspensjon.

Betydningen av uføretidspunkt

Ordningen med en garantert minste tilleggspensjon til unge uføre ble innført fra 1. mai 1981 og omfattet da dem som før fylte 20 år hadde tapt minst halvparten av ervervsevnen. Senere er aldersgrensen hevet til 26 år. I loven er det formulert slik: ”Fødte uføre og andre som før fylte 26 år har tapt minst halvparten av ervervsevnen får medregnet et framtidig årlig poengtall på minst 3,3 . . .” Det er av stor betydning for den trygdede hvilket uføretidspunkt som legges til grunn, fordi uføretidspunktet bestemmer hvilke opptjeningsår som skal inngå i beregningsgrunnlaget for tilleggspensjonen. Et uføretidspunkt etter fylte 26 år vil medføre at det årlige poengtallet på 3,3 ikke kommer til anvendelse. Med uføretidspunktet menes det tidspunkt fra hvilket den trygdede har vært varig mer enn 50 % ufør. Uføretidspunktet faller likevel ikke nødvendigvis sammen med virkningstidspunktet for tilstått uførepensjon, som ofte vil være avhengig av når kravet settes frem.

Trygderettens vurdering

Retten aksepterte fremstillingen fra kvinnens mor om at det aldri hadde vært mulig for kvinnen å fungere i et arbeid på vanlig måte, og at hun bare hadde fått enkle arbeidsoppgaver. Av de medisinske opplysninger fremgikk det at kvinnens helsesituasjon er medfødt, og retten var heller ikke i tvil om at følgetilstanden av hjerneskaden skapte vanskeligheter i forhold til yrkesvalg og i arbeidslivet.

Vurdert ut fra den pensjonsgivende inntekt som var blitt godskrevet, var kvinnens ervervsevne ikke nedsatt med minst 50 % før fylte 24 år. Men Trygderetten har i tidligere saker lagt til grunn at den pensjonsgivende inntekt ikke har avgjørende betydning for vurderingen av status som ”ung ufør” dersom inntekten ikke er representativ for den reelle arbeidsevne. Dette er tilfellet dersom vedkommende har arbeidet i et beskyttet miljø nettopp av hensyn til at den reelle arbeidsevne på det åpne arbeidsmarked er redusert. Hvor redusert den reelle arbeidsevnen er i slike tilfeller, vil i utgangspunktet være et medisinsk spørsmål. Kvinnens medisinske problemer var i dette tilfellet godt beskrevet i flere erklæringer fra spesialist i nevrologi.

I de årene kvinnen hadde en stabil inntekt, var hun ansatt i sin fars firma. Retten vurderte det slik at dette må likestilles med en vernet arbeidsplass hvor det ble tatt hensyn til hennes medisinske tilstand. Retten hadde forståelse for at arbeidsforholdet formelt fremstod som mest mulig ordinært. Retten la til grunn at arbeidsforholdet kvinnen hadde hos faren ikke var uttrykk for en ervervsevne på det åpne arbeidsmarked med mer enn 50 %. Til støtte for dette ble det anført at de andre arbeidsforholdene hennes også var spesielt tilrettelagt. Disse var av kortere varighet. Da de opphørte, var det på det rene at attføring til det ordinære arbeidsliv ikke var hensiktsmessig. Man fant at det ikke var grunnlag for å anta at hennes medisinske tilstand hadde endret seg fra

hun var ganske ung, og i hvert fall ikke i negativ retning. Retten konkluderte etter dette med at kvinnen kommer inn under ordningen for tidlig uføre med garanterte fremtidige pensjonspoeng.

Publisert: 20. november 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 21. juli 2026.